॥ चौरपञ्चाशिका ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

विघ्नेश्वरं नमस्कृत्य रामोपाध्यायनन्दनः ।
गणपस्तनुते टीकां खण्डकाव्यस्य वैस्फुटां ॥

अथ प्राक्तनकर्मोपचीयमानपुरा परं परापादितमहानुभावो ऽतिविततभुवनतलविलासघासः प्रसरो द्विजन्मा चौराभिधानः कल्पितप्रथमयौवनाचलस्थितशोभोत्कर्षवत्या कयाचिद्राजपुत्र्या सह संसारसुखमनुभवन्न किंचिद्वालोकयत् । तस्या राजपुत्र्या बङ्कतरदिवसोपचितमन्मथविकारमुपलभ्य दुर्जनजनैः प्रकटितमन्मथविकारे सति नृपाज्ञया दण्डनायकपुरुषैरुद्बधनाय बधमभिनीयमानश्चौरः पूर्वानुभूतसुखस्मृतिमभिनयन् अद्यापीत्यादिपञ्चाशद्भिः श्लोकैर्लोकात्मविदानाय स्वकृतिमेव प्रायो गुणभूयस्यं कृतवान् ॥

अद्यापि तां कनकचम्पकदामगौरीं
फुल्लारविन्दवदनां तनुरोमराजीं ।
सुप्तोत्थितां मदनविह्वलसालसाङ्गीं
विद्यां प्रमादगलितामिव चिन्तयामि ॥१॥

अद्यापीति । अद्यापि उद्बन्धनाय बधभूमिं नीयमानोऽपि तां राजपुत्रीं चिन्तयामि स्मरामि ॥ तत् शब्दः पूर्वपरामर्शी । कथंभूतां । कनकचम्पकदामगौरीं सुवर्णचम्पकमालेव पीताङ्गीं । एतेन गात्रलावण्यं उक्तं वर्णोत्कर्षं च । गौरं पीते ऽरुणे श्वेते इति विश्वः । पुनः कथंभूतां । फुल्लारविन्दवदनां फुल्लं विकसितं यद् अरविन्दं तद्वद् वदनं आस्यं यस्याः सा तां । प्रहसितमुखीं इत्यर्थः । पुनः कथंभूतां । तनुरोमराजीं तन्वी मूण्डभा रोमराजी रोमावली यस्याः सा तां । पुनः कथंभूतां । मदनविह्वलसालसाङ्गीं मदनेन पुष्पकेतुना विह्वलं अत एव सालसं आलस्ययुक्तं अङ्गं विग्रहो यस्याः सा तां । कां इव स्मरामि । विद्यां इव वाग्देवतां इव । कथंभूतां विद्यां । प्रमादगलितां प्रमादेन च्युतां विस्मरणत्वं आगतां इत्यर्थः । विद्यानाम्नीति केचित् । तदसद् ज्येष्ठस्त्रीनामग्रहणायोग्यत्वात् । तद् उक्तं ।